

Rolv Olsen:

1997

114792

Haglebu 1997

På vegne av en meget selvbestaltet komite bestående av Arne Kristian Hovde og meg, Rolv Olsen, vil jeg ønske alle vel møtt. Når jeg er her på Haglebu går mine tanker til de som falt her i 1945, både de som har fått sitt navn på bautasten og også de andre. Det er ikke vårt ønske at det skal snakkes politikk her i dag, men at vi konsentrerer oss om den historiske tragedien som utspant seg her for vel 50 år siden. Min interesse for kampen skyldes at min far var blant ski-jegerne på Vikersund og at jeg er interessert i alt han var med på under okkupasjonen.

Starten på det hele var at noen NS-folk var på jakt i nærheten av Djupsjøen. Der hørte de flydur og mente at det hadde forekommet slipp. De alarmerte det norske politi i Drammen. 12 mann, hird og norsk politi, kom til Eggedal natt til den 24 april. På Besserud Gård ble tre milorgfolk arrestert. Under skjerpet forhør kom det frem at det var et våpenlager ved Haglebu. På formiddagen den 24 kom det forsterkninger fra Hirdens Alarmenhet og var med på arrestasjon av ytterligere 11 mann. H.A.E. returnerte på ettermiddagen.

Ved fire-tiden om morgenen den 26 reiste fire ufullstendige lag av tyske politisoldater og ski-jegere, halvparten av vært, ca. 45 mann i alt, fra Vikersund med kurs for Eggedal. Sammen med dem reiste 28 mann fra Hirdens Alarmenhet. Det foreligger også opplysning om at ytterligere tre lag skilte lag med de andre etter Medalen. H.A.E. tok av mot Buinsetrene for å lete etter slipp i skogområdet øst for veien, mens resten av styrken fortsatte til demningen ved Haglebuvannet. På vegen dit hadde de hørt skudd bak seg uten at de tok seg noen notis av det. Etterat lederen for styrken, Staff, hadde orientert seg vel og lenge ved hjelp av kikkert, lot han hovedstyrken gå over demningen og han selv sammen med åtte mann rykket frem langs veien parallelt med den.

De tre lagene som tok seg frem på vestsiden, gikk hver for seg. Det venstre laget kom ut på en åpen myr som de forserte i spredt orden uten sikring. Plutselig hører de skudd og ser projektiler i bakken foran seg. De får MG-en sin i funksjon samtidig som de søker dekning. Utrolig nok blir ingen truffet. Snart kommer de to andre lagene til stede og de fortsetter framrykkingen. Snart har de lokalisert to fiendtlige stillinger mens det fra den tredje stillingen, den som åpnet ilden, skimtes noen som trekker seg ut. En av skijegerne løper over åpen myr mot Haugen som den første skytingen kom fra, men blir beskyttet bakfra og søker tilbake til de andre. Dette var den eneste fra tysk side som var i nærheten av Haugen.

Det mitterste laget under ledelse av Bang trenger seg frem og inntar området rundt forhøyningen der Bautasten står i dag. Bang blir hard såret og dør senere. Framrykkingen stopper opp og det blir pause i kampen med bare spredt skyting fra begge sider.

På østsiden av vannet avangserte styrken på 9 mann under ledelse av Staff parallelt med hovedstyrken. Da skytingen startet opp fra Haugen, løp de ned til vannet. Der blir de møtt med maskingeværild fra milorglaget som ligger ved Movinkelhytta. Også dette laget har med seg en lett mg. som de får i stilling og sender i vei en salve før de uten skader kommer seg i dekning. De intar forsvarsposisjon ved en hytte og etter ca. et kvarter hører de noen som kommer gjennom skogen på ski. På ti-femten meters hold får mg-skytteren de første i sikte og åpner ild. Han får olje og snesprut i øynene så han mister synet for en stund. Dette gjør at milorg mister en mann mens de andre kan komme i sikkerhet. Staff trekker etter dette laget sitt tilbake til Dammen for å sikre at ikke lagene på vestsiden blir angrepet i ryggen.

Av de tre lagene har det høyre posisjon overfor milorgs mitraljøse ved Movinkelhytta. Det midterste har inntatt området rundt Bautaen og det venstre vil prøve en omgående bevegelse mot Haugen. Den tyske laglederen er spiss, men med det samme han blottet seg for å løpe frem, får han seg en salve i mageregionen. Han ber om å bli skutt, men legger seg så på den eneste håndgranaten de hadde med seg.

Milorg omgrupperer seg og går til angrep for å gjenerobre Haugen de trakk seg ut fra da de fikk kluss med mg-en. Forsterket med et lag fra østsiden går de på med hurrarop og bannord. En mg. legger dekningsild. Uten tap inntar de sine gamle stillinger. Det viser seg at det ikke fantes tyskere der.

For tyskerne på området rundt Bautaen blir nå situasjonen kritisk da milorg ligger høyere enn dem og kan beherske hele området. De må trekke seg ut og lar en mann bli liggende igjen som sikring. Denne ski-jegeren, Zackariassen, er veteran fra Leningrad og Finland. Hva som egentlig hendte med han fikk kameratene vite først om høsten. Han ble tatt til fange og skutt. Om de som skjutt handlet på egenhånd eller etter ordre fra London, vet jeg ikke. Milorgs talsmann, Rolf Langum, har sagt meg at det var radiotaushet den dagen. I tobindsboken om Kompani Linge heter det at Overkomandoen i London ga ordre om øyeblikkelig kampopphør da de fikk vite om trefningen.

Etter å ha gjeninntatt stillingen på Haugen, og opprettet en stilling litt lenger syd, er tyskerne omringet. Milorg får så sin ordre om å trekke seg ut. Tyskerne/skijegerne ligger i ro en halv times tid før de begynner å bevege seg. Sine sårede, hvorav alle overlever, blir brakt inn i Movinkel-hytta. Uten sanitet er det lite som kan gjøres. sine sju falne blir tatt med da de fortsatta fremrykkingen. Fremme ved setrene i nordenden av vannet slår de seg til for natten. Det kommer stadig forsterkninger mens milorg er forduftet.

Det har oppstått et rykte om at det på tysk side falt 29 mann. Ifølge en telefonsamtale Staff hadde med S.D., (Sikkerhetspolitiet), kl. 1745 sier han at det er 25 falne. Denne opplysningen fikk han av en tysk lagleder Paul som han møtte da kampen var over og Staff vil selv se hvordan det sto til med sine soldater. Paul hadde på slutten av kampen tatt med seg to av sine landsmenn og en ski-jeger og forlatt kampstedet. Han fortalte at alle de andre var falt. Paul ble senere degradert som lagleder og ble reddet fra krigsrett av kapitulasjonen.

Det er uvisst hvor mange som deltok på tysk side under trefningen. Rolf Langum opererer med 120 mann. Rapporter fra ski-jegerne Gjertsen (1945) og Berge (1993) nevner fire lag, altså ca. 40 mann. Milorg Kjell Langum uttaler som vitne i lagmannssak mot ski-jeger at hans lag trakk seg ut av Haugen for ikke å bli overrendt av 30-40 tyskere.

Helge Medalen sa i en politi-rapport 1945 at Medalen var omringet av 97 fiender. Trekker en fra Hirdens Alarmenhet på 28 mann og tre lag som senere delte seg ut for å undersøke i Eggedalsfjellene, blir det igjen ca. 40 mann i selve trefningen. Milorg-mannen Ole A. Strand nevner at han så 33 mann gå over Demningen og at det var 12 mann på østsiden av vannet. Alt dette kan tyde på at det var ca. 40-45 mann som deltok. Det var halvparten tyskere og ski-jegere og jeg har navnene til 20 av de norske.

Ved siden av hvem som ga ordre til henrettelsen av Zackariassen, Overkomandoen i London eller sjefen for basen, Holst, er det også et ubesvart spørsmål om hvem som varslet om trefningen.

Jeg skal senere lag en rapport med
utfyllende navn. Rolf